

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.162
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника докторці юридичних
наук, професорці Аллі Зеліско

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента
Ковалишина Олександра Романовича
на дисертацію Сікори Вікторії Євгенівни
«Правове регулювання діяльності загальних зборів
учасників (акціонерів) корпорації»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081
«Право»

Актуальність теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена ключовою роллю загальних зборів в системі корпоративного управління корпорацією. Саме загальні збори є вищим органом управління, що приймає стратегічно важливі рішення щодо її діяльності, розвитку та припинення. Належне правове врегулювання порядку скликання, проведення та прийняття рішень загальними зборами сприяє забезпеченню балансу інтересів між учасниками (акціонерами) та органами управління корпорації.

Крім того, в умовах реформування корпоративного законодавства України та гармонізації його з європейськими стандартами особливої ваги набуває питання дотримання прав міноритарних учасників (акціонерів) і мінімізації корпоративних конфліктів. Недосконалість правових норм або їх неоднозначне тлумачення може призводити до зловживань, оскарження рішень загальних зборів і порушення принципів корпоративної демократії.

Розвиток цифрових технологій та впровадження дистанційних форм проведення загальних зборів потребують оновлення засад корпоративного управління. Тому дослідження правового регулювання діяльності загальних зборів є важливим для підвищення ефективності корпоративного управління та захисту прав учасників (акціонерів) корпорації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної діяльності на кафедрі цивільного права навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника в рамках бюджетної науково-дослідної теми: «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557) в межах якої авторкою проведено дослідження та запропоновано шляхи удосконалення правового становища загальних зборів юридичних осіб корпоративного типу. Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 9 від 3 листопада 2020 року).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується: (а) використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження (діалектичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, метод порівняння, компаративного аналізу, метод аналізу і синтезу тощо); (б) представленим у дисертації аналізом наукових здобутків із проблем теорії права, цивільного, господарського та інших галузей права, наукових розробок доктрини корпоративного права; (в) узагальненням та оцінкою стану законодавства України і практики його застосування; (г) застосуванням порівняльно-правового аналізу законодавства інших країн.

Результатом проведення такого комплексного дослідження є аргументовані висновки та пропозиції.

Дисертанткою проаналізовано цивільне, корпоративне, господарське законодавство України, загальнотеоретичну і спеціальну літературу з тематики дослідження, досвід і кращі практики зарубіжних країн, судову практику (всього 197 найменувань використаних джерел).

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація написана логічно, послідовно та є самостійним науковим дослідженням. Авторка зі знанням предмету, використанням значної кількості

спеціальних фахових джерел (як економічних, так і правових; як вітчизняних, так і іноземних) повною мірою розкрила тему дослідження, висвітлюючи стан та проблемні аспекти з питань правового регулювання діяльності загальних зборів корпорацій.

В роботі вдало поєднана глибока теоретична розробка понятійного апарату, концептуальних засад інституту загальних зборів як найвищого органу корпоративного управління в товаристві в цілому. Авторка заглиблюється у вирішення конкретних правових проблем у досліджуваній сфері, аргументовано веде наукову дискусію, послідовно та логічно обґрунтовує власну точку зору.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є аргументованими. В достатній мірі проведено комплексний теоретико-правовий аналіз проблематики пов'язаної з участю загальних зборів в системі корпоративного управління в юридичних особах корпоративного типу, обґрунтовано концептуальні положення, вироблено теоретичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавчого регулювання із питань правового регулювання діяльності загальних зборів в корпораціях.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняному корпоративному праві обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення окремих строків у межах удосконалення правового механізму проведення загальних зборів та оскарження рішень останніх, зокрема: - визначення строку, протягом якого учасники товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю можуть направляти товариству пропозиції до порядку денного – не менше 15 днів до запланованої дати проведення зборів; - закріплення строку для надіслання учасниками ТОВ результатів свого голосування з питань порядку денного у письмовій формі (у межах процедури заочного голосування) – не пізніше ніж за 5 днів до дати проведення зборів; встановлення єдиного шестимісячного строку для оскарження рішень загальних зборів незалежно від організаційно-правової форми юридичної особи корпоративного типу.

Цілком слушними є доводи дисертантки щодо незалежності розміру частки учасника у статутному капіталі від можливості оскарження рішень

загальних зборів, що відповідає принципу рівності учасників та гарантує реальність корпоративних прав усіх учасників.

Вартим уваги є запропонований новий підхід до фінансування загальних зборів акціонерів, скликаних з ініціативи акціонерів, які володіють пакетом акцій від 5 %, шляхом обґрунтування доцільності первинного покладення витрат на скликання зборів саме на акціонерне товариство та впровадження інституту фінансової відповідальності акціонерів (у розмірі фактично понесених витрат) перед товариством, який застосовується у разі необґрунтованого скликання зборів, як запобіжника від можливих зловживань.

Аргументованою є позиція щодо удосконалення інституту представництва на загальних зборах учасників товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю шляхом конкретизації механізмів відкликання та заміни представника, запровадження обов'язку повідомлення про конфлікт інтересів, а також закріплення права учасника надавати представнику чіткі інструкції щодо голосування з питань порядку денного.

В Розділі 1 «Правова характеристика загальних зборів учасників (акціонерів) як органу управління юридичної особи корпоративного типу» досліджується система органів управління юридичних осіб корпоративного типу та місце загальних зборів у цій системі. Розкривається правова природа загальних зборів як вищого органу управління корпорації, через який реалізується її цивільна дієздатність. Обґрунтовується значення загальних зборів як колегіального органу, що формує волю юридичної особи та забезпечує реалізацію корпоративних прав учасників і акціонерів.

Розділ 2 «Правовий механізм прийняття рішень загальними зборами учасників (акціонерів)» присвячений аналізу процедурних аспектів організації та проведення загальних зборів у різних організаційно-правових формах корпорацій. Досліджується порядок скликання, повідомлення, кворуму, голосування та прийняття рішень, у тому числі в електронній і дистанційній формах. Виявляються прогалини та колізії чинного законодавства, що впливають на легітимність рішень загальних зборів.

У розділі 3 «Визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів)» проаналізовано підстави та порядок визнання недійсними рішень загальних зборів, з урахуванням доктринальних підходів і судової практики. Запропоновано класифікацію рішень на нікчемні та оспорювані, а також визначено особливості їх оскарження. Окрему увагу приділено правовим наслідкам недійсності рішень загальних зборів для корпорації, її учасників та третіх осіб.

Відсутність порушень академічної доброчесності. З аналізу змісту дисертації можна зробити висновок, що дисертанткою дотримано вимоги щодо академічної доброчесності. Дисертація В.Є.Сікори містить посилання на згадані авторкою у тексті дисертації джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень інших авторів. У дисертаційній роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації, інших порушень, які поставили би під сумнів самостійний характер проведеного наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи В.Є.Сікори мають теоретичне і практичне значення, а їх реалізація сприятиме удосконаленню законодавчого регулювання правового регулювання діяльності загальних зборів в товариствах капіталу.

Представлене до захисту дослідження за отриманими результатами заповнює суттєву прогалину в юридичній доктрині, зокрема в цивілістиці та науці корпоративного права, та може слугувати підґрунтям для удосконалення цивільного та корпоративного законодавства (внесення змін і доповнень до законів України, підзаконних нормативно-правових актів), може сприяти більш ефективному унормуванню та упорядкуванню діяльності господарських товариств та їх загальних зборів учасників (акціонерів), інших суб'єктів господарювання у зазначеній сфері і, як наслідок, слугувати підвищенню ефективності діяльності загальних зборів в товариствах капіталу.

Теоретичні висновки, викладені та обґрунтовані в роботі, можуть бути підґрунтям для проведення подальших економіко-правових досліджень різноманітних аспектів проблематики та перспектив удосконалення правового регулювання правового становища загальних зборів в товариствах капіталу.

Матеріали дисертаційної роботи здобувачки можуть бути використані при підготовці навчальних посібників та підручників із дисциплін «Корпоративне право», «Цивільне право», «Господарське право» та окремих спецкурсів, присвячених органам корпоративного управління в акціонерному товаристві та їх викладання студентам юридичних і економічних навчальних закладів (факультетів). Практична цінність результатів дисертаційної роботи для правотворчої та правозастосовної роботи може мати місце щодо удосконалення законодавства із питань врегулювання дворівневої системи корпоративного управління в акціонерному товаристві під час внесення змін і доповнень у чинне законодавство або розробок відповідних законопроектів із зазначеної проблематики. Крім того, положення та висновки дисертаційної роботи мають практичну цінність і для суб'єктів господарювання, зокрема акціонерних товариств при розробці статутів товариств та інших актів локальної правотворчості.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи в цілому дисертацію Вікторії Євгенівни Сікори на тему «Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації», варто зазначити, що окремі її положення є спірними і надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії або потребують додаткової аргументації під час публічного захисту дисертації.

1. У межах обґрунтування авторської концепції загальних зборів як центрального органу корпорації (*стор. 80*), через який реалізується цивільна дієздатність юридичної особи, дисертантка пропонує відхід від традиційного у доктрині підходу до ролі виконавчого органу як основного носія такої дієздатності. Попри аргументованість наведеної позиції, вона потребує більш чіткого розмежування волеутворювальної та волереалізаційної функцій органів корпорації, оскільки чинне законодавство (ст. 92 ЦК України) пов'язує здійснення цивільної дієздатності саме з діяльністю виконавчого органу. У цьому контексті додаткового пояснення потребує практичний механізм реалізації запропонованої авторкою моделі з метою усунення колізій у правозастосуванні.

2. Окрему наукову дискусію викликають пропозиції щодо створення єдиного державного реєстру учасників електронних загальних зборів (*стор. 112*) та комплексної технічної інфраструктури їх проведення. Запропонована модель є концептуально цілісною, однак у дисертації недостатньо розкрито питання її співвідношення з чинною депозитарною системою, а також ризики надмірної централізації та бюрократизації процедур корпоративного управління.

3. У частині класифікації рішень загальних зборів на нікчемні та оспорювані (*стор. 175-176*) та визначення різних правових наслідків для правочинів, укладених на їх підставі, запропонований підхід загалом узгоджується з цивілістичною доктриною. Водночас потребує уточнення питання доказування недобросовісності контрагента у випадку оспорюваних рішень, оскільки на практиці це може ускладнювати відновлення порушених корпоративних прав.

Проте висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дослідження, у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її наукову і практичну цінність.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація В.Є.Сікори є самостійним, завершеним дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, які мають практичну та теоретичну цінність та які підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачкою досліджень. Наявні у ній теоретичні положення та практичні рекомендації в сукупності є основою для вирішення основних проблем, пов'язаних із правовими питаннями участі загальних зборів в корпоративному управлінні корпорацією.

Дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати та нові наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок дисертантки в науку.

Викладеним засвідчується високий науковий рівень дисертаційної роботи та наукових публікацій. У дисертації представлено нові наукові результати, які є достатньою мірою обґрунтованими і вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, зокрема наук цивільного та корпоративного права.

Отже, позитивно оцінюючи змістовність наукового дослідження, підтверджуючи цілісність і логічність його структури, враховуючи обґрунтованість та високий рівень наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, ступінь апробації й впровадження основних результатів, дисертаційна робота на тему «Правове регулювання діяльності загальних зборів учасників (акціонерів) корпорації» відповідає вимогам спеціальності 081 Право і відповідає спеціальності 081 Право, всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її авторка - Сікора Вікторія Євгенівна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в галузі знань 08 Право.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри судочинства
НН юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Олександр КОВАЛИШИН